

SİLSİLEİ SÂDÂT-I KİRÂM

5. BÂYEZİD-İ BİSTÂMÎ (KS)

Bâyezîd-i Bistâmî (ks), coşkulu davranışları, taşkın sözleri ve samîmî hâli ile çevresindekiler üzerinde derin tesirler bırakmış ve seçkin bir zümrenin kendi görüşleri etrafında toplanmasını sağlamıştır. Kendisini tâkip edenlere Tayfûrî, tuttuğu yola da Tayfûriyye veya Bistâmîyye adı verilmiştir. Ancak Tayfûriyye bilinen mânâda bir tarikat olmayıp, bir tasavvuf cereyânıdır.

Silsilede emâneti Câfer es-Sadık (rha)'den mânen devralmıştır. İran'ın Horasan eyâletinde bulunan Bistâm kasabasında 777(?) yılında doğmuştur. Adı, Tayfur b. İsa, künyesi Ebû Yezîd ve nisbesi el-Bistâmî'dir. "Rehnümâ (Yol Gösteren)" diye anılır.

Boyu uzun, bedeni zayıf, yüzü beyaz, sakalı ak ve seyrek, gözleri çukurca idi. Hz. Ebû Bekir (ra)'e çok benzerdi. Âriflerin sultânı ve muhakkiklerin serdârı (hakikat ehlinin öncüsü) idi.

Küçük yaşta iken okumaya başladı. Dikkatle derslerine devâm ediyordu. Bir gün okuduğu Lokmân sûresinin 14. âyetindeki **"Eni'skur li ve li-vâlideyk...(Bana ve ana-babana şükret...)"** ifâdelerinin tesiri ile eve döndü. Annesi merâk edip niçin erken döndüğünü sorunca, ona şöyle cevap verdi:

"Anneciğim, öğrendiğim bir âyet-i kerîmede Allah Teâlâ, kendisine ve sana itâat etmemi emrediyor. Ya sana hep hizmet edeyim veya beni serbest

birak, hep Allah Teâlâ'ya ibâdet ile meşgûl olayım."

Annesi, "Sen beni bırak, Allah Teâlâ'ya ibâdet et." dedi.

Bundan sonra kendisini Allah Teâlâ'ya verdi, O'nun emirlerinin hiç birini yapmakta gevşeklik göstermedi; ama bu arada annesinin hizmetini de ihmâl etmedi. Annesinin küçük bir arzusunu büyük bir emir kabûl edip, her durumda yerine getirmeye çalıştı.

İhtiyar annesi bir gece yarısı uykudan uyanıp, "oğlum, Tayfur bir bardak su verir misin?" dedi. Tayfur gitti, testiden su doldurup getirdi; o gelinceye kadar annesinin tekrar uykuya dalmış olduğunu gördü. Elinde su dolu bardakla, annesi kendiliğinden uyanacak diye sabaha kadar bekledi. Güneş doğmadan biraz evvel, sabah namazı için uyanan annesi, Tayfur'un elinde bir bardak suyla ayakta beklediğini gördü.

"Oğlum Tayfur! O elindeki ne?"

"Anneciğim! Gece su istemiştin."

"Ah yavrucuğum! O zamandan beri bekliyor musun? Neden uyandırmadın beni?!"

"Sana kıyamadım anneciğim!..."

"Bu hizmetinden Allah râzı olsun. Ben senden râzıyım. Küçük yaşta bu edeb ve irfânının ileride meyvesini göresin inşâallah, âriflerin sultânı olası evlâdım."

Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri annesinin bu duâsının bereketiyle "Âriflerin Sultânı" diye anılır.

Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri küçük yaşta Kur'ân-ı Kerîm okumaya başlamıştı.

"Ey örtünüp bürünen! Birazı hâriç, geceleri kalk namaz kıl!" (Müzzemmil, 1-2) âyet-i kerîmesine gelince babasına:

"Babacığım, Cenâb-ı Hakk burada kime hitâb ediyor?" diye sordu.

O da:

"Yavrucuğum, Cenâb-ı Hakk burada Rasûlullah Efendimiz'i kastediyor. Rabbimiz daha sonra Tâhâ Sûresi'nde bu hükmü hafifletti." dedi.

Bâyezîd Hazretleri okumaya devâm edince; **"(Rasûlüm!) Sen'in, gecenin üçte ikisine yakın kısmını, yarısını ve üçte birini ayakta ibâdetle geçirdiğini ve berâberinde bulunanlardan bir topluluğun da (böyle yaptığını) Rabbin elbette biliyor. Gece ve gündüzü takdîr eden, (içinde olup bitenleri kâmil ölçüp biçen) ancak Allah Teâlâ'dır..."** (Müzzemmil, 20.) âyet-i kerîmesine geldi:

"Babacığım, ben gece ibâdetle kalkan bir grup insandan bahsedildiğini işitiyorum!" dedi.

Babası:

"Evet yavrum, onlar Rasûlullah

Efendimiz'in ashâbıdır." dedi.

Bunun üzerine Bâyezîd Hazretleri:

"Babacığım, Rasûlullah ve ashâbının yaptığı bir şeyi terk etmekte ne hayır olabilir ki?!" dedi.

O günden sonra babası gecelerini ibâdetle geçirmeye başladı. Bir gece Bâyezîd Hazretleri uyandı ve:

"Babacığım, bana da namazı öğret ki seninle birlikte namaz kılayım!" dedi.

Babası ise:

"Uyu, sen daha küçüksün!" dedi.

Bâyezîd Hazretleri şu karşılığı verdi:

"Babacığım, kıyâmet günü insanlar amellerini görmek için mezârlarından fırlayıp bölük bölük huzûr-i ilâhîye vardıkları zaman, Rabbim bana "Dünyâ hayatında ne amel işledin ey kulum?" diye sorduğunda ben de:

"Ey Rabbim! Babama; 'Bana namazı öğret, seninle birlikte namaz kılayım!' dedim, o ise bana 'Uyu, sen daha küçüksün!' dedi." diyeceğim.

Bunun üzerine babası:

"Hayır, vallâhi böyle söylemeni istemem!" dedi ve oğluna namaz kılmayı öğretti. Bundan sonra Bâyezîd Hazretleri de çocuk yaşında geceleri hep kalkar ve teheccüd namazı kılardı.

Bâyezîd ilim tahsîl etmek için Bistâm'dan ayrıldı ve ömrünün otuz senesini, Şam bölgesinin beldelerinde ilim ve irfan tahsîliyle geçirdi.

Bâyezîd-i Bistâmî (ks), tasavvuf târihinde sekr, fenâ, melâmet, tevhd, mârifet, muhabbet, mi'râc ve îsâr gibi konulardaki sözleriyle tanınır. O, sâlikin kendinden geçip (sekr), benliğini yok ederek (fenâ), Hakk'a ermesi gerektiği düşüncesindedir. Sâlik bu dereceye ancak sürekli riyâzet, çetin nefis mücâdelesiyile birlikte, derin tefekkür ve dikkatli murâkabe ile erişebilir. Sâhip olduğu mertebeye aç karın ve çıplak bedenle, nefsinin on iki yıl çekiçle döverek ulaştığını söyleyen Bâyezîd-i Bistâmî (ks), bu mertebede âşıkla mâşûkun bir ve aynı, herşeyin "bir"den ibâret olduğunu görmüş, "Ey sen ki bensin!" şeklinde, kendisine yine kendisinden nidâ edildiğini söylemiş, fenâdan da fânî olmayı gösteren bu hâli ifâde etmek üzere: "Heme üst (Her şey O'dur)" sözünü kullanmıştı.

Hakk'a giden yolun uzun olduğunu ve O'na ulaşmanın kolay olmadığını her fırsatta belirten Bâyezîd-i Bistâmî (ks), Hakk'a erdiğini sananların aslında henüz yolda olduklarını, bir erme hâliinden bahsedilemeyeceğini anlatmak için: "Binlerce makâmı geride bıraktıktan sonra, Allâh'ın mânâsında değil lafzında

olduğumu gördüm." demiş ve bu şekilde Allâh'ın künhüne ulaşmanın imkânsızlığını anlatmak istemiştir.

BÂYEZİD-İ BİSTÂMÎ'NİN (KS), ALLÂH'IN DIŞINDAKİ BÜTÜN VARLIKLARI BİR HIÇ OLARAK GÖREREK "HEME ÜST (HER ŞEY O'DUR)" DEMESİ, VAHDET-İ VÜCÛDA DEĞİL VAHDET-İ ŞÜHÛDA İŞÂRETTİR. ÇÜNKÜ ONUN YAŞADIĞI DÖNEMDE VAHDET-İ VÜCÛD, İSLÂM ÂLEMİNDE BİLİNMIYORDU. BUNUNLA BİRLİKTE DAHA SONRA İBNÜ'L-ARABÎ BAŞTA OLMAK ÜZERE, VAHDET-İ VÜCÛDCU MUTASAVVIFLAR ONU BU İNANCA SÂHIP BİR SÛFÎ OLARAK TANITMIŞLARDIR.

Bâyezîd-i Bistâmî (ks), bir aşk sûfisidir. Yaşadığı aşk hâlini: "Aşkın yağdığı bir sahrâya açıldım; zemîni ıslanmış; burada ayak, kara batar gibi aşka batmaktadır." sözleriyle ifâde ederek, bir bakıma kendisinden sâdır olan taşkın söz ve davranışların ıslak zeminli aşk sahasındaki ayak kaymaları olduğunu anlatmak istemiştir. Kendisinden pek çok kerâmet ve keşf hâli nakledilen Bâyezîd-i Bistâmî (ks), olağanüstü hallere önem verilmesini istemezdi.

"Falan kişi tayy-ı mekân ediyor." denilince: "Allâh'ın lânetlediği şeytan ile leş yiyen kargalar da aynı şeyi yapıyor."; "Falan zât su üzerinde yürüyor." denilince: "Balıklar da aynı işi yapıyor." diyerek, bunları önemsemediğini göstermiş ve asıl olanın şeriatın hükümlerine bağlı kalmak olduğuna işâret etmişti. O, şer'î edeplerden birine aykırı davranan kişiye, Allâh'ın velîlik sırrını emânet etmeyeceğini söylerdi.

Bir gün büyüklüğüne inanılan birini ziyâret etmek için yola çıkmış, bu zâtın kibleye karşı sümkürdüğünü uzaktan görünce, onunla görüşmekten vazgeçmişti. Evinden mescide giderken bir defa olsun yola tükürmemişti. Yalnızken bile, Allâh'ın huzûrunda bulunduğunu düşünerek dâimâ diz üstü otururdu. İnsanları son derece severdi. Bir defasında, "Allâh'ım! Beni cehenneme at ve vücûdumu o kadar büyüt ki, artık cehennemde başka birini koyacak yer kalmayın." demişti.

Hayvanlara bile sonsuz şefkat beslerdi. Hemedân'dan aldığı hardal tohumuna birkaç karıncanın karışarak Bistâm'a geldiğini görünce, karıncaları Hemedân'a götürüp eski yerine bıraktığı rivâyet edilir.

Bâyezîd-i Bistâmî (ks), coşkulu davranışları, taşkın sözleri ve samîmî hâli ile çevresindekiler üzerinde derin tesirler bırakmış ve seçkin bir zümrenin kendi görüşleri etrafında toplanmasını sağlamıştır. Kendisini tâkip edenlere Tayfûrî, tuttuğu yola da Tayfûriyye veya Bistâmîyye adı verilmiştir. Ancak Tayfûriyye bilinen mânâda bir tarîkat olmayıp, bir tasavvuf cereyânıdır. Hallâc, Şiblî, Harakânî, Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr, Nifferî, Senâî, Attâr, Câmî, İbnu'l-Arabî, İbnu'l-Fârız ve Mevlânâ gibi büyük mutasavvıflar hep bu cereyâna bağlı kalmışlardır. Şettâriyye ve Aşkıyye tarîkatları da onu kendilerine pîr edinmişlerdir.

Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri bir gün câmiye gidiyordu. Yağmur

yağmış, yollar çamur olmuştu. Ayağı kayınca düşmemek için oradaki duvara tutundu. Bu hengâmede duvarı kirletmiş oldu. Sonra düşündü ve kendi kendine:

"Henüz ezâna vakit var. Önce duvarın sâhibine gidip, helâllik alsam daha iyi olacak!" dedi. Gidip duvarın sâhibini buldu. Meğer adam mecûsî imiş. Durumu anlatıp helâllik diledi. Mecûsî hayretle:

"Dininiz gerçekten bu kadar dikkatli ve ihtiyatlı davranmanızı emrediyor mu?" diye sordu.

"Evet!" cevâbını alınca da:

"O hâlde ben de Allâh'a ve Rasûlü Muhammed Mustafâ'ya (sav) îmân ettim!" dedi.

Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri'nin bu güzel davranışının bereketiyle o evdekilerin hepsi Müslüman oldu.

Bir kişi Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri'ne gelip:

"Bu makâmı ne ile elde ettin?" diye sorunca Hazret şu hikmetli cevâbı vermişti:

"Şu makam iddiasını bırak! Lâkin Cenâb-ı Hakk bana şu sekiz şeyi ikrâm etti:

1) Kendimi gerilerde, halkı ise benden önde gördüm.

2) O'nun kullarına olan şefkatimden ötürü, hepsinin yerine cehennemde yanmaya râzı oldum.

3) Hayatta hedefim dâimâ, bir mü'minin gönlünü ferahlatmak oldu.

4) Bugünden yarına hiçbir şey saklamadım.

5) Allah Teâlâ'nın rahmetini, kendimden çok insanlar için istedim.

6) Mü'minleri sevindirmek ve gönüllerindeki gamı gidermek için bütün gücümle gayret ettim.

7) Şefkatimden dolayı, karşılaştığım mü'minlere önce ben selâm verdim.

8) Kendi kendime; "Eğer Allah Teâlâ kıyâmet günü beni affedip bana şefâat hakkı verirse, önce bana ezâ ve cefâ edenlere, sonra iyilik ve ikrâmda bulunanlara şefâat edeceğim." diye karar verdim.

Yine Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri bir gün müridleriyle daracık bir yoldan giderken karşılarına bir köpek çıkmıştı. O Âriflerin Sultânı, geri çekildi ve köpeğe yol verdi. Müridlerinden biri, içinden:

"Allah Teâlâ insanı üstün ve hürmete lâyık olarak yaratmışken, Bâyezîd Hazretleri müridlerini geri çekip, köpeğe yol verdi, bu ne acâyip bir hâl!" dedi.

Hazret, onun içinden geçenleri fark ederek, şu îzahta bulundu:

"Gönlümde öyle bir zuhûrat oldu ki, sanki köpek hâl lisânıyla bana: 'Benim kusûrum ne idi ki ezelde

köpeklik postunu sırtıma geçirdiler. Sen ne yaptın ki sana Âriflerin Sultânı hil'atını giydirdiler? Bu hâlin sırrı nedir?' dedi. İşte bunun için ona yol verdim."

Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri "Şu on şeyi, her mü'minin vazîfesi" olarak telakkî etmiştir:

- 1) Farzları edâ ve nâfilelere gayret etmek,
 - 2) Haramlardan ve şüphelilerden kaçınmak,
 - 3) Allah için tevâzu göstermek,
 - 4) Din kardeşlerine yük olmayıp, onların yüklerini hafifletmek,
 - 5) İyi-kötü herkese karşı dürüst davranmak, nasihat etmek,
 - 6) Allah Teâlâ'dan kendisi ve ümmet-i Muhammed için mağfiret talep etmek,
 - 7) Her hususta Allah Teâlâ'nın rızâsını istemek,
 - 8) Öfkeyi, kibri ve haddi aşmayı terk etmek,
 - 9) Tartışma ve kabalığı bırakıp, nâzik ve zarîf bir mü'min olmak,
 - 10) Kendi kendine; "Ölüme hazırlan!" diye nasihat etmek.
- "Şu on şeyi de, kişiyi koruyan birer kale" saymıştır:
- 1) Gözleri muhâfaza etmek,
 - 2) Dili zikre alıştırmak,
 - 3) Nefs muhâsebesi yapmak.
 - 4) İlimle amel etmek, bilerek

yapmak, mârifetullah'tan nasip alabilmek,

- 5) Edebi muhâfaza etmek,
 - 6) Bedeni lüzumsuz dünyâ meşgûliyetlerinden uzak tutmak,
 - 7) Zaman zaman yalnız kalıp, ilâhî azamet ve kudret akışlarının tefekküründe derinleşmek,
 - 8) Nefs mücâhedesinde bulunmak,
 - 9) İbâdeti ve Allah yolunda gayreti artırmak,
 - 10) Her zaman ve mekânda Sünnet-i Seniyye'ye tâbî olmak.
- Bir gün Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri'ne, "Âriflerin özellikleri nelerdir?" diye sorulmuştur.
- O da: "Suyun rengi bulunduğu kaba göre değişir. Su beyaz bir kapta ise, sen onun rengini beyaz, siyah bir kapta ise siyah, sarı bir kapta ise sarı, kırmızı bir kapta ise kırmızı sanırsın. Ârifler ve velîler de böyledir. İnsanları değiştirip hâlden hâle sokan o hâllerin sâhibidir, Hakk'ın tecellileridir."

Ebû Nasr es-Serrâc, bu ifâdeyi şu şekilde değerlendirmiştir:

"SU, TEMİZLİĞİ VE BERRAKLIĞI ÖLÇÜSÜNDE, İÇİNDE BULUNDUĞU KABIN RENGİNİ YANSITIR VE O RENGİN ÖZELLİĞİNİ TAŞIR. İÇİNDE BULUNDUĞU KABIN RENGİ, SUYUN SÂFİYETİNE

ETKİ EDEMEZ. DIŞARIDAN BAKAN KİMSE, KABIN RENGİNE GÖRE SUYU ŞU VEYA BU RENKTE GÖRÜR. ÂRIFLER DE ÖYLEDİR. ÂRIFIN ALLAH (CC) İLE OLMA ÖZELLİĞİ, İÇİNDE BULUNDUĞU HÂLE GÖRE DEĞİŞİR. GÖNLÜ NE KADAR HAKK'A BAĞLI İSE İLÂHÎ BİRLİKTELİK HÂLİ DE O KADARDIR."

Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri, 848 yılında vefât etti. Hayâtı boyunca yaptığı gibi, son nefeslerinde de Allâh'ı zikrediyordu. Sonra:

"Yâ Rabbi! Sen'i hep gafletle zikrettim, şimdi can gidiyor! İbâdet ve tâatim de hep zaaf ve gaflet içindeydi. Sana kavuşmak ne zaman olacak, onu da bilmiyorum!" dedi. Sonra da rûhunu teslîm etti.

Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri vefât ettikten sonra, büyük zâtlardan birisi kendisini rüyâda görüp sordu:

"Münker ve Nekir sana nasıl muâmele eyledi?"

Şöyle cevap verdi:

"O iki mübârek melek gelip 'Rabbin kimdir?' diye sorunca onlara dedim ki: 'Bunu sormakla sizin maksadınız hâsıl olmaz. Siz bana O'nu soracağınıza, beni O'na sorun. Eğer O, beni, kulu olarak kabûl ederse ne âlâ. Maâzillâh O

beni kulu olarak kabûl etmezse, ben yüz defa 'O, benim Rabbimdir.' desem ne faydası olur?!" buyurdu.

Onun vefâtından sonra bir zât kendisini rüyâda görüp, "Allah Teâlâ sana nasıl muâmele eyledi?" diye sordu.

Buyurdu ki:

"BENİ TOPRAĞA KOYDUKLARI ZAMAN, 'EY BÂYEZİD! BİZİM İÇİN NE GETİRDİN?' DİYE SORDULAR. BEN DE ONLARA DEDİM Kİ: "BİR DERVİŞ, BİR PÂDİŞÂHIN KAPISINA GELİNCE ONA: 'NE GETİRDİN?' DEMEZLER, BİLAKİS 'NE İSTİYORSUN?' DİYE SORARLAR." BUNUN ÜZERİNE, 'DOĞRU SÖYLÜYOR!' DİYE HAKK'TAN HİTAP ERİŞTİ."

Türbesi, Bistâm'da târihî binâların toplu olarak bulunduğu yerin tam ortasında, süs ve ihtişamdan uzak, mütevâzı bir haldedir. İslâmiyet'in İlhanlılar'ın resmî dîni olmasını sağlayan İlhanlı Hükümdârı Gâzân Hân'ın (ö.1304) onun kabri üzerine bir türbe yaptırmak istediği, ancak rüyâsına giren Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri'nin kendisini bundan vazgeçirdiği rivâyet edilir. Daha sonra Gâzân Hân'ın kardeşi İlhanlı Hükümdârı Olcaytu (ö.1316) tarafından yaptırılan türbe, târih boyunca pek çok sultan ve devlet adamı

tarafından ziyâret edilmiştir. Hatay'ın Kırıkhan ilçesine bağlı Alaybeyli Köyü'nde bulunan Darb-ı Sak Kalesi üzerinde çilehânesi ve makâmının bulunduğu da rivâyet edilmektedir. Hâlen ziyâret mekânlarından birisidir.

Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr'ın, Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri'nin kabrini ziyâret ederken "Burası, herkesin kaybettiği şeyleri bulabileceği bir yerdir." demesi, ölümünden sonra da tesirinin kuvvetle devâm ettiğini gösterir. Sonraki dönemlerde bir velîyi övmek için ona "Asrın Bâyezîd'i" denmesi de, kendisinin halk nezdindeki mertebesinin ne kadar yüce olduğunu ifâde eder.

Bâyezîd-i Bistâmî (ks) Hazretleri'nin kaleme aldığı herhangi bir eserinin olduğu bilinmemektedir. Fakat tâkipçileri onun bâzı sözlerini bir araya toplamışlardır. Bunların en uzunları Şatahat ve Münâcât adıyla iki mecmua oluşturmaktadır.

Ondan emâneti Hasan Harakânî (ks) Hazretleri aldı.

Rabbim onların ahlâkıyla ahlâklanmayı bizlere nasip eylesin. Âmîn...

Dipnot:

1- Vahdet-i vücûd, öznel bir algılamadan ibârettir; hakikatın kendisi değildir. Deniz, havanın kapalı ve bulutlu olduğu bir günde kurşunî renkte, açık ve güneşli

olduğu bir günde ise mavi renkte görülür. Her ikisi de, bizim algılarımızdan ibârettir. Gerçekte ise deniz, aslı itibâriyle su olduğu için, renksizdir. Vahdet-i şühûd ise, insanda "vahdet-i vücûd" düşüncesini uyandıran hâlin sâdece "şühûd (o şekilde algılama)"dan ibâret olduğunu, o hâli yaşayanın idrâk edip anlamasıdır. Yâni, duyumsadığı birlik (vahdet) hâlinin varlığın kendisinde (vücûd'ta) değil, şâhit oluş ya da gözlemleyişte olduğunu fark etmesidir. Meselâ bir dağın tepesindeki kar kütlesi bize uzaktan birlik hâlinde, bir bütün gibi görünür. Gerçekte ise o, ayrı ayrı kar tânelerinden oluşmaktadır. Buradaki birlik varlığın kendisinde değil, bizim müşâhedemizde, yâni şühûdumuzdadır.

Kaynaklar:

Necmeddin b. Muhammed Nakşibendî, Altın Silsile (Hülâsatü'l-Mevâhib), (Haz. İbrahim Tozlu), İstanbul 2005, s.108-116.

Muhammed b. Abdullah el-Hânî, Sûfiyye Âdâbı, (ter. Mehmet Talha Odabaşı), İstanbul 2006, s.331-334.

Muhammed el-Hânî eş-Şâfi'î, el-Kevâkibu'd-Durriye alâ'l-Hadâ'iki'l-Verdiyye fi Eclâ'i's-Sâdeti'n-Nakşibendiyye, Şam 1996, s.310-335.

el-Munâvî, el-Kevâkibu'd-Durriye fi Terâcimi's-Sâdeti's-Sûfiyye, Beyrut 2008, I, 509-522.

Osman Nûri Topbaş, Altın Silsile, İstanbul 2012, s.215-235.

Süleyman Uludağ, "Bâyezîd-i Bistâmî", TDVİA, V, 238-241.

Kadir Özköse; H. İbrahim Şimşek, Altın Silsile'den Altın Halkalar, Ankara 2009, s.91-109.

Mustafa Özşimşekler, Altın Silsile, İstanbul 2016, 115-134.

Fazilet Neşriyat Araştırma Heyeti, Silsile-i Sâdât-ı Nakşibendiyye, İstanbul 2017, s.89-94.